

BİBLİYOGRAFYA :

Hızır Bey, *el-Kaşıdetü'n-nüniyye* (Şerhu'l-Kaşıdetü'n-nüniyye içinde), [baskı yeri yok] 1297 (el-Matbaatü'l-Vehbiyye), s. 22, 30, 38, 54, 74; Taşköprizâde, *eş-Şekâ'ik*, s. 91-94; Mecdî, *Şekâik Tercümesi*, s. 111-114; Hoca Sâdeddin, *Tâcü't-tevârih*, II, 449-452; Kınalızâde, *Tezkire*, I, 340-343; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1348-1349; *Sicill-i Osmânî*, II, 277; Celal Es'ad, *Kadıköy Hakkında Tedkikat-ı Belediye*, İstanbul 1329, s. 14-15; *Hediyetü'l-'ârifîn*, I, 346; *Osmanlı Müellifleri*, I, 290-291; A. Süheyl Ünver, *Kadıköyüne Ünvanı Verilen Hızır Bey Çelebi, Hayatı ve Eserleri*, İstanbul 1944; Fr. Babinger, *Mahomet II, le conquérant et son temps*, Paris 1954, tür.yer.; a.mlf., "Hızır Bey", *IA*, V/1, s. 471; Uzunçarşılı, *İlmiye Teşkilâtı*, s. 76, 176, 229; Rakım Ziyaoğlu, *İstanbul'un İlk Belediye Başkanı Hızır Bey Çelebi*, İstanbul 1976; M. Said Yazıcıoğlu, *Hızır Bey*, Ankara 1987; a.mlf., "Hızır Bey ve Kasıde-i Nüniyye'si", *AÜİFD*, XXVI (1983), s. 549-588; İsmail Yakıt, *Türk-İslâm Kültüründe Ebedced Hesabı ve Tarih Düşürme*, İstanbul 1992, s. 129-130; Mustafa Armağan, *Şehir Asla Unutmaz*, İstanbul 1997, s. 141-152; Şerafeddin Gölçük, "Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'a Tayin Ettiği İlk Kadı Kelâm Alimi Hızır Bey 1407-1458 (810-863 H.)", *Millî Kültür*, sy. 12, Ankara 1981, s. 8-12; Mustafa Çuhadar, "Hızır Bey ve Kaside-i Nüniyyesi", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sy. 1, Kayseri 1987, s. 217-230; J. R. Walsh, "Khidr Beg", *EP* (İng.), V, 4-5; Necdet Sakaoğlu, "Hızır Bey Çelebi", *DBİst.A*, IV, 69-70.

MUSTAFA SAİD YAZICIOĞLU

HIZIR BEY CAMİİ

Manisa Soma'da
XVIII. yüzyıl sonlarında
yapılmış cami.

İlçenin eski bir yerleşim mevkii olan Cuma mahallesinde bulunmaktadır. Kitâbesine göre 1206 (1791-92) yılında Çapanoğlu Süleyman Bey tarafından yaptırılmıştır. Fakat kısa bir müddet sonra Emîr Hızır Bey caminin içini bütünüyle yenilemiştir.

Hızır Bey Camii'nin mihrap duvarı ile minberi

Kareye yakın bir plana sahip olan caminin dış duvarları kâgir olmakla beraber iç aksamı ahşaptandır. Son cemaat yeri, ince ağaç direklere oturan barok profilli kemerlere sahip olup üzeri ahşap örtülü ve dışa taşkın saçaklı olarak düzenlenmiştir. Sütun araları son yıllarda camekânlarla kapatılmış olan son cemaat yerinin ahşap kaplamalı tavanında biri ortada, ikisi yanlarda olmak üzere Osmanlı sanatının son döneminde çok yaygın olan şemsel yapılmış, tavanın geri kalan yüzeyleri çitallerle karelere bölünmüştür.

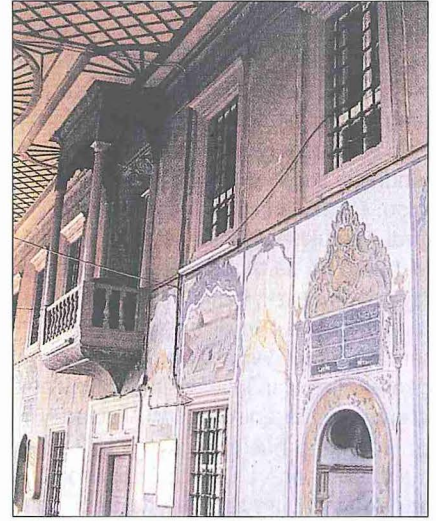
Ana mekâna geçişi sağlayan kapı fazla bezemeli değildir. Bunun üstünde aynı dönemin konak, yalı ve evlerindeki benzer çıkma halinde bir mükebbire yer alır. Bu duvarda sağlı sollu birer mihrap bulunur. Üzerlerine altışar kartuş içine işlenmiş birer kitâbe yerleştirilen mihrapların içleri ve kitâbelerin üstlerindeki tepelikleri çok zengin kalem işi nakışlarla süslenmiştir. Cümle kapısının iki yanındaki pencerelerin alınlıklarında ise Mekke ve Medine'yi tasvir eden fresko tekniğinde resimler yapılmıştır. Son cemaat yeri mihraplarının içleri gibi tepelikleri de cami resimleriyle bezenmiştir. Bu duvarın yukarı kısmında bir dizi halinde mükebbirenin iki tarafında altı pencere sıralanmaktadır.

Ana mekân, ahşap bir çatı içine gizlenmiş bir kubbe ile örtülüdür. Kubbenin sekizgen biçimindeki iç yüzeyi de ortadaki bir göbek dışında sekiz bölüme ayrılarak bunların içleri ve etrafları çiçeklerle bezenmiş, barok çerçevesi madalyonlarla süslenmiştir.

Cami harimi, mekânı üç taraftan saran ve ahşap sütunlara dayanan barok profilli kemerlere sahip üstünde bir galeri bulunan mahfillerle çevrilmiştir. Çıtalı tavanı olan ve duvarların üst kısımları nakışlarla süslü bulunan bu üst kat mahfilin üzerinde bir çıkıntı halinde yer alan balkonun (veya galeri) alt yüzeyinde çepeçevre manzara resimleri sıralanır.

Yapının içinde kapı üstlerinde, mahfil üzerindeki balkonun eteğinde ve mihrapta barok kompozisyonların yanı sıra manzara resimleri bulunmaktadır. Ayrıca sekiz ağaç direk üzerine oturan yuvarlak kemerli ve geniş saçaklı şadırvan da barok üslûpta renkli kalem işleriyle bezenmiştir.

Hızır Bey Camii, iç yüzeylerini kaplayan çok zengin kalem işi nakışları bakımından Rumeli'de birçok örneği bulunan Osmanlı dönemi eserlerinin Anadolu'da pek rastlanmayan bir benzeridir. Bu süslemenin bütünüyle eski Türk motiflerine ya-

Hızır Bey Camii'nin son cemaat yeri duvarından bir görünüş

banca Batı'nın barok üslûplu motifleriyle yapılmış olması, bu sanat akımının Batı Anadolu'da XIX. yüzyıl başlarında iyice hâkim olduğunu gösterir.

BİBLİYOGRAFYA :

Rüçhan Arık, *Batılılaşma Dönemi Anadolu Tasvir Sanatı*, Ankara 1988, s. 32-39; Ersal Yavi - Neclâ Yazıcıoğlu Yavi, *Manisa*, İzmir 1995, s. 196-199; Ersal Yavi, "Klasik Osmanlı Camii Süslemesine Karşı Reform Örneği: Soma Hızır Paşa Camii", *Antik-Dekor*, sy. 32, İstanbul 1995, s. 127-130.

SEMAYİ EYİCE

HIZIR GÜNLERİ

Halk arasında yazın başlangıcı sayılan
6 Mayıs (hidrellez) günü başlayıp
8 Kasım'a kadar devam eden
dönem için kullanılan bir tabir
(bk. TAKVİM).

HIZIR HAN

(خضر خان)

el-Melikü'l-Kerîm Seyyid Hızır Hân
b. Melik Süleymân el-Alevî
(ö. 824/1421)

Delhi'de hüküm süren
Seyyidler hânedanının kurucusu
ve ilk hükümdarı
(1414-1421).

Hızır Peygamber'in soyundan gelen bir aileye mensuptur; babası Melik Süleyman Tuğluklular'ın Mülta'n çağırdarı idi. Çocukluğu bu şehirde geçmiş, babasının